

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЛЮБОВІ У ОСІБ З РІЗНИМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦІЙ

УДК: 159.942.4.

Чхайдзе Анна Олександрівна

Кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології Херсонського державного університету, м. Херсон (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6325-4655>

Цілінко Ірина Олександрівна

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Херсонського державного університету, м. Херсон (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3748-0293>

Анотація. Стаття присвячена теоретичному аналізу й емпіричному дослідженню проблеми специфічності прояву любові у осіб з різними типами акцентуацій характеру. Аналізуються теоретичні відомості щодо понять «любов», «характер», «акцентуації характеру» та особливості впливу характеру на особистість. Узагальнено, що вказані компоненти впливають один на одного, на міжособистісну взаємодію та стиль поведінки. Розглянуто праці сучасних науковців щодо статевих, вікових та характерологічних відмінностей у переживанні любові. Предметом емпіричного аналізу стали типи акцентуацій характеру, міжособистісні відносини та стилі прояву кохання у сучасної студентської молоді. Розглянувши та проаналізувавши результати кореляційного зв'язку між типами акцентуацій характеру та типами міжособистісного спілкування зі стилями прояву кохання, з'ясовано, що ці феномени тісно пов'язані. Акцентуація є основою розвитку особистості та є рушійним аспектом в її становленні. Вона впливає на формування поведінки людини. Стиль прояву любові безпосередньо пов'язаний з характером особистості. Риси характеру, вибір типу міжособистісного спілкування людини можуть виконувати головну роль не тільки у виборі партнера, а й у міжособистісній взаємодії між закоханими.

Ключові слова: любов, характер, акцентуація характеру, прояви любові.

Постановка проблеми. Одним з вічних феноменів людських відносин є любов. Феномен любові, властивий людині, розуміється як духовний процес, заснований на глибоких переживаннях. Любов – одна з головних подій в житті людини. Науковий інтерес обумовлений необхідністю отримання наукового знання про цей феномен, надання конкретизації його визначенню, розробці класифікацій та потреба пояснення позиціонування цього фактору як регулятора взаємовідносин між чоловіком та жінкою. «Любов» виступає як мотив вступу до шлюбу, як фактор регуляції задоволеності шлюбом, як чинник забезпечення стабільності шлюбу, як регулятор життєвої поведінки тощо. Актуальність дослідження обумовлена недостатньою вивченістю особливості прояву любові у осіб з різними типами акцентуації характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість дослідників визначають любов як синдром почуттів (Р. Р. Хаттіс); як набір переживань (К. Дайон); як набір характеристик (Е. Рубін); відповідальність, зобов'язання (Р. Стернберг); самопожертву (Р. Е. Шорт); захоплення і знання (Е. Фромм). Теорії любові розроблялися головним чином в роботах зарубіжних психологів (А. Адлер, К. Г. Юнг, К. Хорні, Е. Берн, А. Маслоу, Е. Фромм, К. Роджерс, Р. Мей, Л. Каслер, Т. Кемпер, Е. Рубін, Дж. Стернберг, Дж. Лі). Найвні теоретичні моделі любові розрізняються за параметрами оптимізм (А. Маслоу, Р. Стернберг,

Е. Фромм, К. Роджерс) – песимізм (З. Фройд, Мартінсон, Рейк, Л. Каслер). Вітчизняні психологи, які займались розкриттями феномена любові: І. В. Панченко, В. В. Рибалка, Г. І. Челпанов, В. О. Сухомлинський, К. Е. Ізард, І. С. Кон. Сучасні українські психологи, що займаються дослідженням феномену любові: В. Ф. Моргун, І. А. Зязюн, С. Д. Максименко та інші.

Особливості поведінки людини знаходяться під прямим впливом характеру. Характер людини пов'язаний з її інтересами, потребами і найбільше проявляється в тому, що для людини важливо. Суттєву роль відіграє і діагностика акцентуації характеру, які під впливом різних факторів здатні впливати на поведінку. Акцентуації характеру вивчали такі вчені як: Е. Кречмер, В. М. Бехтерев, П. Б. Ганнушкін, М. Фрамер, О. В. Кербіков, У. Шелдон, Е. Фромм, К. Леонгард, Г. К. Ушаков, О. Є. Личко, Л. М. Собчик. На сьогодні питання про акцентуації характеру є актуальним та прослідковується в працях вітчизняних психологів: І. С. Кона, В. Т. Кудрявцева, Г. В. Ложкіна, Н. І. Пов'якель, Т. Л. Шишової та ін. Сучасні українські психологи, що розглядають проблеми питання акцентуацій: І. М. Бушай, О. В. Безпалько, А. Й. Капська, Н. В. Заверіко, О. А. Мурашкевич та ін.

Мета наукової статті є емпіричне вивчення особливостей прояву любові у осіб з різними типами акцентуації характеру.

Виклад основного матеріалу. Спроби

інтерпретації любові як психологічної реальності були реалізовані в різних напрямках психології. Вона розглядається як одна з емоцій. Тому психологічний підхід до неї можна будувати на основі підходу до будь-якої з емоцій. В рамках однієї з найбільш розроблених типологій любові виділяється шість психологічних установок щодо любові, які позначаються грецькими термінами: ерос характеризується як чуттєва любов; людус – любов як безвідповідальна гра; манія – це одержимість, пристрасність і ревності; прагма розкриває практичний стиль любові за певними критеріями; агапе – це альтруїстичний підхід до любові; строге – це стиль любові, заснованої на сильній і міцній дружбі. Форми прояву любові до протилежної статі проявляються як внутрішні зміни в організмі люблячої людини, так і зовнішніми проявами у формі підвищеної дбайливості, уважності до партнера.

У психології поняття «характер» (з грецької «друк», «карбування») означає сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, які складаються і виявляються в діяльності і спілкуванні, обумовлюючи типові для неї способи поведінки. Акцентуація характеру за К. Леонгардом — це перебільшений розвиток окремих рис характеру в шкоду іншим, в результаті чого погіршується взаємодія з оточуючими людьми.

Дослідження О. М. Домрачевої говорять про те, що акцентуація є основоположним аспектом в становленні підростаючої осо-

бистості, обумовлює суспільно значиму поведінку і діяльність. Акцентуація є основою розвитку особистості та рушійним аспектом в її становленні. Вона впливає на формування поведінки людини. Характер прямо та безпосередньо впливає на прояви любові. Риси характеру, вибір поведінки та інші особливості людини можуть виконувати головну роль не тільки у виборі партнера, а й у міжособистісній взаємодії між закоханими.

Для відповіді на питання чи є гендерні, вікові та характерологічні відмінності у переживанні любові звернемося до роботи О. М. Стрижової [8]. Теоретичною основою її наукової роботи є як традиційні, так і сучасні концепції та теорії любові, які існують в світовій науці: стилі любові Стародавньої Греції (Платон, Сократ, Плутарх); біологічні погляди Ч. Дарвіна; психоаналітичні теорії З. Фрейда, К. Г. Юнга, А. Адлера, Е. Еріксона, О. Кернберга, К. Хорні, Е. Фромма; сучасні теорії в області антропології К. Марч і Ш. Берна; дослідження Джона Алана Лі, І. С. Кона і Ю. Б. Рюрикова. Результати її наукової роботи показують, що досліджувані різної статі виявляють, в цілому, аналогічний профіль переваги і відкидання різних стилів любовних відносин. Проте, існують статистично значущі гендерні відмінності за шкалами сторге, ерос і людус: за шкалою сторге показник вірогідно вище у жінок, за шкалами ерос і людус – у чоловіків [8].

У дослідженнях Т. О. Опанчук вікові

зміни показників переваги – відкидання різних стилів любові досить складні і неоднозначні. У плані загальних закономірностей спостерігається тенденція до підвищення показників переваги з віком за шкалою сторге і їх зниження за шкалами агапе, ерос, манія і людус. У жінок (на відміну від чоловіків) з віком вірогідно збільшується показник за шкалою прагма [6].

У дослідженнях С. В. Отчич статистично значущі відмінності між представниками двох поколінь стосуються шкали манія (в старшій віковій групі показник вірогідно нижче). У жінок аналогічна тенденція виражена і для шкали ерос [7].

Виявляються статистично значущі кореляційні зв'язки між екстра-інтроверсія, нейротизм і акцентуаціями темпераменту і характеру з одного боку, перевагою різних стилів любовних відносин – з іншого. Характер зв'язків між типами темпераменту і перевагою – відкиданням різних стилів любовних відносин виявляє істотні статеві відмінності [7].

Спеціальною методикою для виявлення виокремлених Джоном Аланом Лі стилів любові став однойменний тест «Стилі любові» або ж *Love Attitude Scale* (LAS), розроблена С. Хендрік і К. Хендрік у 1986 р. Перші наукові здобутки із застосування цієї шкали підтвердили припущення Алана Лі про те, що успішність відносин залежить від сумісності стилів любові. Подальше застосування даної шкали продемонструвало можливість впливу

різних стилів любові на ступінь задоволеності інтимними відносинами на різних життєвих етапах.

Вибірка складалась з 60 респондентів, студентів Херсонського державного університету, віком від 18 до 32 років. За віковою періодизація постнатального онтогенезу людини за даними різних джерел (Library of Congress, World Population Prospects: The Revision, Statistics Canada, Provisional Guidelines on Standard International Age Classifications) зазначений вік вважається дорослим віком і саме він найбільш яскраво демонструє прояв любові. Дослідження проводилося упродовж 2018 року. На наш погляд, який збігається з точками зору багатьох вчених (І. С. Кон, В. Ф. Моргун, І. А. Зязюн, С. Д. Максименко та ін.), у процесі зародження та розвитку кохання важливу роль займають типи та риси характеру людей та їх стилі поведінки в суспільстві. Ми зосередили увагу саме на індивідуально-характерологічному підході до визначення проявів любові, тому у дослідженні використовувалися наступні методики: методика «Визначення акцентуацій характеру» (К. Леонгард, модифікація Г. Шмішека) для дослідження типу акцентуації особистості, що домінує у респондентів; «Метод діагностики міжособистісних відносин (ДМВ)» (Л. М. Собчик) для дослідження уявлень суб'єкта про себе і свої особистісні якості; тест «Стилі кохання» (С. Хендрік, К. Хендрік) для виявлення стилю кохання, що домінує.

Після проведення опитувальника «Методика визначення акцентуації характеру К. Леонгарда» (модифікація Г. Шмішека), отримані результати ми представили графічно (Рисунок 1):

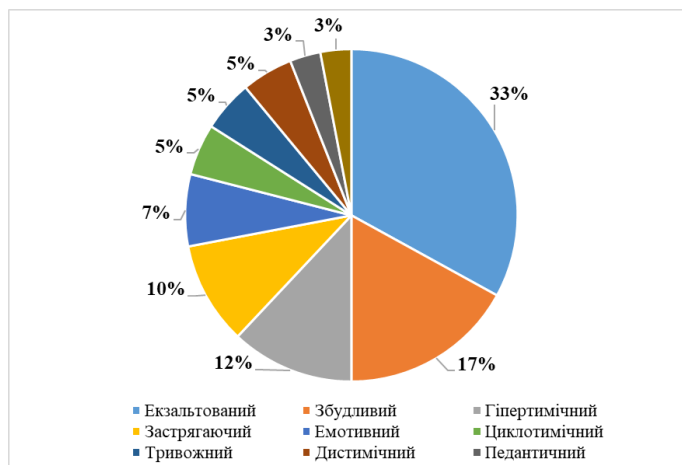

Рис. 1. Результати опитувальника «Методика визначення акцентуації характеру» (К. Леонгарда, модифікація Г. Шмішека)

У 31% респондентів типом акцентуації, що домінує є *ексальтований*. Досліджувані з цим типом характеризуються здатністю захоплюватися, в них розвинуті відчуття щастя, радості, насолоди. Такі люди легко приходять в захват від радісних подій. Їм властива висока контактність, балакучість, влюбливість. Такі люди часто сперечаються, але не доводять справи до відкритих конфліктів. У конфліктних ситуаціях вони бувають як активною, так і пасивною стороною. Вони прив'язані до друзів і близьких, альтруїстичні, мають почуття співчуття, хороший смак, проявляють яскравість і щирість почуттів.

У 20% досліджуваних переважає *збуд-*

ливий тип акцентуації. Досліджувані з таким типом мають недостатню керованість, ослаблений контроль над потягами і спонуканнями. Такі люди дратівливі, запальні, часто змінюють місце роботи. В них відзначається низька контактність у спілкуванні, сповільненість вербальних і невербальних реакцій, ваговитість вчинків.

Типом, що домінує у 12% досліджуваних є – *гіпертимічний*. Людей цього типу відрізняє велика рухливість, товариськість, балакучість, вираженість жестів, міміки, пантоміміки, надмірна самостійність, схильність до пустощів, брак почуття дистанції в стосунках з іншими. Вони майже завжди мають дуже гарний настрій, добре самопочуття, високий життєвий тонус, нерідко квітучий вигляд, хороший апетит, здоровий сон, схильність до обжерливості і іншим радощам життя. Це люди з підвищеною самооцінкою, веселі, легковажні, поверхневі і, разом з тим, діловиті, винахідливі, блискучі співрозмовники; люди, які вміють розважати інших, енергійні, діяльні, ініціативні. Їм характерні спалахи гніву, роздратування, особливо коли вони зустрічають сильну протидію, зазнають невдачі.

10% досліджуваних типом, що домінує зазначили *застрагаючий*. Таких досліджуваних характеризує помірна товариськість, схильність до моралі, неговіркість. Часто страждають від уявної несправедливості по відношенню до них. У зв'язку з цим проявляють настороженість і недовірливість в ставленні

до людей, чутливі до образ і засмучення, вразливі, підозрілі, відрізняються мстивістю. Такі люди прагнуть досягти високих показників в будь-якій справі, за яку беруться і проявляють велику наполегливість у досягненні своїх цілей. Основною рисою є схильність до афектів (правдолюбство, образливість, ревності, підозрілість), інертність в прояві афектів, в мисленні, в моториці.

Емотивний тип акцентуації домінує у 9% респондентів. Для них характерні емоційність, чутливість, тривожність, балакучість, боязкість, глибокі реакції в області тонких почуттів. Найбільш сильно виражена риса гуманності, співпереживання іншим людям або тваринам, чуйність. Вони вразливі, сльозливі, будь-які життєві події сприймають серйозніше, ніж інші люди. Рідко вступають в конфлікти, образи носять в собі, не «вихлюпуються» назовні. Їм властиве загострене почуття обов'язку, старанність. Дбайливо ставляться до природи, люблять вирощувати рослини, доглядати за тваринами.

У вибірці досліджуваних переважний тип *циклотимічність* мають 4% (це люди, яким властиві часті періодичні зміни настрою, а також залежність від зовнішніх подій. «Погані» дні відзначаються більш насиченими поганим настроєм, ніж млявістю. В період підйому виражені бажання мати друзів, бути в компанії. Настрій впливає на самооцінку), *тривожний* 4 % (людям такого типу властиві низька контактність, мінорний настрій, бояз-

кість, похливість, невпевненість в собі. Рідко вступають в конфлікти з оточенням, граючи в них в основному пасивну роль, в конфліктних ситуаціях вони шукають підтримки і опори. Вони приязні, самокритичні, старанні) та *дистимічний* 4% (люди цього типу відрізняються серйозністю, навіть пригніченістю настрою, повільністю, слабкістю вольових зусиль. Для них характерні песимістичне ставлення до майбутнього, занижена самооцінка, а також низька контактність, небагатослівність у бесіді, навіть мовчазність. Такі люди є домашніми, індивідуалістами; галасливих компаній зазвичай уникають, ведуть замкнутий спосіб життя).

У 3% досліджуваних панівним є стиль акцентуації характеру як *педантичний* (такі люди характеризуються ригідністю, інертністю психічних процесів, важкі на підйом, довгим переживанням травмуючих подій. У конфлікти вступають рідко, виступаючи радше пасивною, ніж активною стороною. Водночас дуже сильно реагують на будь-який прояв порушення порядку) та *демонстративний* 3% (такі респонденти характеризуються підвищеною здатністю до витіснення, демонстративністю поведінки, жвавостю, рухливістю, легкістю у встановленні контактів. Схильні до фантазування, брехливості і удавання, спрямовані на прикрашання своєї персони, авантюризм, артистизм, до позерства. Ними керує прагнення до лідерства, потреба у визнанні, спрага постійної уваги до своєї персони, жадоба вла-

ди, похвали; перспектива бути непоміченим обтяжує їх).

Проаналізувавши результати «Метод діагностики міжособистісних відносин (ДМВ)» (Л. М. Собчик), ми отримали такі показники (Рисунок 2):

VI октант – *залежно-слухняний* тип. Такі люди відчувають потребу в допомозі й довірі з боку оточення, в їх визнанні. Надалі можлива конформність високого рівня та повна залежність від думки оточення.

У 15% респондентів домінуючим є *V*

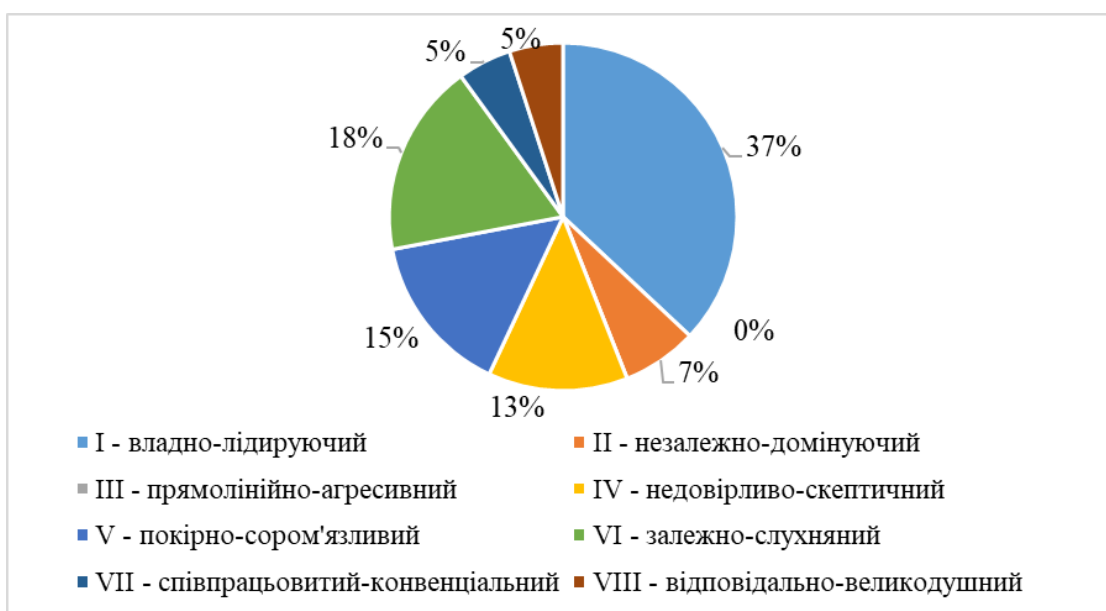

Рис. 2. Результати за «Методом діагностики міжособистісних відносин (ДМВ)» (Л. М. Собчик)

У 37% досліджуваних домінує *I октант* – *владно-лідуючий* тип міжособистісної поведінки у відносинах з оточенням. Такі люди виявляють впевненість в собі, вміння бути хорошим наставником і організатором, властивості керівника. Іноді проявляють нетерпимість до критики, можлива переоцінка власних можливостей, а надалі дидактичний стиль висловлювань, імперативна потреба командувати іншими, риси деспотизму.

18% досліджуваних мають переважним

октант – *покірно-сором'язливий* тип. Відбиває такі особливості міжособистісних відносин, як скромність, сором'язливість, схильність брати на себе чужі обов'язки.

13% досліджуваних визначили домінуючим *IV октант* – *недовірливо-скептичний* стиль міжособистісної поведінки. Для нього характерна реалістичність бази суджень і вчинків, скептицизм і неконформність, які переростають у край образливий і недовірливий модус ставлення до оточення з вираженою

схильністю до критицизму, з невдоволенням іншими і підозрлістю.

У 7% досліджуваних переважним визначився II октант – незалежно-домінуючий. Цей октант виявляє стиль міжособистісних відносин від впевненого, незалежного до самовдоволеного, нарцисичного, з вираженим почуттям власної переваги над оточенням, з тенденцією мати особливу думку, відмінну від думки більшості, і займати відокремлену позицію у групі.

По 5% актуальності у досліджуваних мають такі октанти як VII – співпрацьовитий-конвенціональний стиль міжособистісних відносин, властивий особам, які прагнуть до тісної співпраці з референтною групою, до доброзичливих відносин з оточенням. Надмірність ступеня вираженості даного стилю проявляється компромісною поведінкою, нестриманістю в проявах своєї прихильності щодо оточення, прагненням підкреслити свою причетність до інтересів більшості; та VIII – відповідально-великодушний варіант міжособистісної поведінки. Проявляється вираженою готовністю допомагати оточенню, розвиненим почуттям відповідальності з проявом над обов'язкових, гіперсоціальних установок, підкреслений альтруїзм.

У вибірці відсутній III октант – прямолінійно-агресивний, що виявляє щирість, безпосередність, прямолінійність, наполегливість в досягненні мети.

Результати аналізу за тестом «Стили кохання» представлені на Рисунку 3.

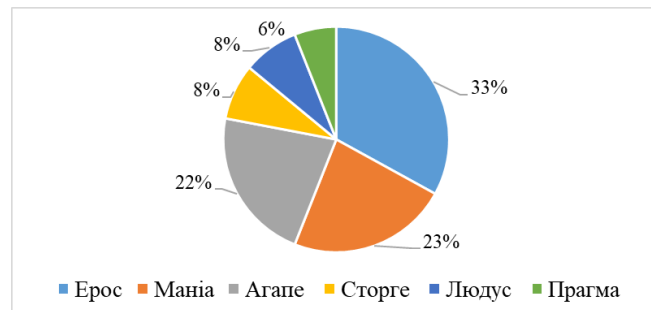

Рис. 3. Результати аналізу за тестом «Стили кохання»

У 33% досліджуваних панівним стилем прояву кохання є ерос, що характеризує людей, які мають пристрасну фізичну любов-захоплення, любов-пристрасть. У ній велике значення має зовнішність і фізична привабливість партнера. Такі відносини розвиваються дуже швидко. Сексуальний потяг дуже великий. Якщо ерос взаємний, то партнерів тягне один до одного як магнітом. Сильно виражене прагнення до повного фізичного володіння партнером. Коханці щиро вважають, що вони створені одне для одного.

У дослідженнях О. О. Шамшикової та І. М. Кормачової зазначається, що домінування стилю кохання «ерос» не залежить від вікових особливостей. Орієнтація на любов-ерос відчувається людьми похилого віку так же інтенсивно, як і у середньому віці, і в молодому. Також їх дослідження говорять про те, що еротичний стиль любові зустрічається впродовж усього життєвого шляху, а не являється феноменом юнацького віку [6].

У 23% респондентів домінуючий прояв – *mania*. Це дуже емоційна любов. Коханці, одержимі манією, завжди коливаються між захопленням і відчаєм. Цей стиль найбільше відповідає поширеному стереотипу «романтичної любові». Це неприборкана пристрасть, ірраціональна любов-одержимість, для якої типові непевність і величезна залежність від об'єкта потягу.

Прояв, що домінує у 22% досліджуваних – *agape*. Це альтруїстична стратегія поведінки, що дає любов. Такі закохані думають не про самих себе, а про партнерів, і про те, що вони можуть для них зробити. У відносинах цього типу більше духовності, ніж фізичної близькості. Вони побудовані на безкорисливій самовіддачі. Агапе сповнена жертвованості і самозречення, побудована на поблажливості і прощенні. Це любов не заради себе, а заради іншого.

По 8% респондентів вибірки мають домінуючі прояви любові такі як *людус* – любов, схожа на гру, її ніколи не приймають серйозно. Закохані, не бажають завдавати болю іншому, проте часто ображають партнера. Часом вони бувають егоїстами, адже на першому місці – власне бажання отримати задоволення, а не думки і почуття іншої людини. Тому любов такого типу буває не проти закрити відносини з декількома партнерами відразу; та *сторге* – більш духовне і більш спокійне почуття. Повільно розпалюються пристрасті, які виростають з прихильності і дружби на основі

спільних інтересів. Це тепла і надійна любов-дружба. У ній дуже важлива схожість партнерів за максимальною кількістю критеріїв: рівнем фізичної привабливості, соціальним і фінансовим статусом, поглядами на життя та ін. Партнер впевнений в тому, що завжди знайде в улюбленому розуміння і підтримку.

У 6% досліджуваних проявом любові, що домінує є – *прагма*. Це прагматична любов, реалістичні і приземлені відносини. Їх традиційно називають «любов'ю за розрахунком». Прагматичні коханці добре знають, чого вони хочуть від партнера, і ставлять йому «умови», які повинні дотримуватися. Часто така любов будується на товарно-грошовому обміні тощо.

За допомогою програми STATISTICA 11.0 була підрахована кореляція між типами акцентуації характеру та стилями прояву любові. Ми дослідили взаємозв'язок між типами акцентуацій характеру за допомогою методики визначення акцентуацій характеру К. Леонгарда (модифікація Г. Шмішека) та стилями прояву кохання за методикою «Стилі кохання» (Табл. 1). Для того, щоб стверджувати про наявність залежності чи повну незалежність між одиницями аналізу, необхідно було визначити критичні значення коефіцієнту кореляції рангів Спірмена (r_s). Це непараметричний показник, за допомогою якого намагаються виявити зв'язок між рангами відповідних величин у двох рядах вимірів.

Таблиця 1.

Кореляційні зв'язки між показниками акцентуацій характеру та стилями прояву любові

Типи любові Акцентуації характеру	Ерос	Людус	Сторге	Агапе	Манія	Прагма
Гіпертимний	0,355*	0,044	0,011	0,033	0,065	0,012
Циклоїдний	0,072	-0,027	0,022	0,055	0,024	0,023
Збудливий	-0,084	0,081	0,035	-0,024	0,077	0,055
Демонстративний	0,063	-0,072	0,098	0,037	0,038	0,316*
Застрагаючий	0,051	0,023	0,075	0,048	0,085	0,029
Педантичний	0,082	0,026	0,082	0,072	0,034	0,078
Емотивний	0,033	0,077	0,020	0,018	-0,072	0,037
Дистимічний	0,095	0,038	0,014	0,082	0,061	0,052
Тривожний	0,024	-0,452*	0,033	0,043	0,085	-0,062
Екзальтованість	0,073	0,012	0,075	0,263*	0,064	0,032

Примітка:

* - рівень статистичної значущості $p \leq 0,05$.

Прямі кореляційні зв'язки були виявлені між показниками:

- Акцентуація характеру «екзальтованість» та стиль прояву кохання «агапе» ($r_s = 0,263$, рівень статистичної значущості $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що досліджувані швидко захоплюються людьми, легко пристосовуються до змінних умов існування у відносинах, вони контактні, товариські, влюбливі. Коли закохуються, йдуть на поступки, прив'язуються до коханої людини, мають альтруїстичні риси характеру, які сильно впливають на їх взаємозв'язки з іншими. В коханні вони щирі та почуттєві.

- Акцентуація характеру «демонстративність» та стиль прояву кохання «прагма» ($r_s = 0,316$, рівень статистичної зна-

чущості $p \leq 0,05$). Такий зв'язок говорить про те, що такі респонденти в проявах любові характеризуються підвищеною здатністю до витіснення та демонстративністю поведінки. Коли закохуються, то схильні до фантазування, брехливості і удавання, добре знають, чого вони хочуть від партнера, і ставлять йому «умови», які ті повинні дотримуватися.

- Акцентуація характеру «гіпертимічність» та стиль прояву кохання «ерос» ($r_s = 0,355$, рівень статистичної значущості $p \leq 0,05$). Цей зв'язок говорить про те, що досліджувані в стосунках, коли кохають, більш рухливі, емоційні, легковажні, активні, самостійні, схильні до пустощів, але вони можуть мати брак почуття дистанції в стосунках з іншими. Такі люди мають пристрасну фізич-

ну любов. Вони звертають велику увагу на зовнішність та поведінку іншої людини.

Обернена кореляційна залежність спостерігалась між показниками:

- Акцентуація характеру «тривожність» та стиль прояву кохання «людус» ($r_s = -0,452$, рівень статистичної значущості $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що люди з низькою контактністю, боязкістю та невпевненістю в собі ніколи не демонструють стиль прояву кохання «людус», який говорить про егоїзм та домінуючу поведінку у стосунках. Це можна пояснити тим, що в їх досвіді були випадки, де їх прояви любові обезцінювались або не зважали на них. Тепер такі досліджувані відчувають себе некомфортно, коли признаються в коханні. Вони вважають, що їх можуть знову образити, тому вибирають таку стратегію поведінки задля захисту особистого кола комфорту.

Слід зазначити, що наші результати дослідження наближені до результатів дослідження О. М. Стрижової. Її дослідження виявило статистично значущі кореляційні зв'язки між екстра-інтроверсія, нейротизм і акцентуаціями темпераменту і характеру з одного боку, перевагою різних стилів любовних відносин – з іншого. Ці зв'язки далеко не однозначні і досить складним чином пов'язані зі статтю і віком досліджуваних.

Через те, що характер та стиль поведінки – це невіддільні компоненти та складові, що впливають на створення та розвиток любовних відносин ми також провели дослідження зв'язку між стилями поведінки в міжособистісних взаємодіях за допомогою методу діагностики міжособистісних відносин (ДМВ) Л. М. Собчик та стилями прояву кохання за методикою «Стилі кохання» (Табл. 2). Також

Таблиця 2.

Кореляційні зв'язки між типами міжособистісної поведінки досліджуваних та стилями прояву любові

Типи любові ДМВ	Ерос	Людус	Сторге	Агапе	Манія	Прагма
владний-лідуючий	0,052	0,256*	0,031	-0,088	0,044	-0,012
незалежний-домінуючий	0,071	-0,021	0,011	0,048	0,025	0,066
прямолінійно-агресивний	0,064	0,062	-0,032	-0,088	0,086	0,025
недовірливий-скептичний	0,021	0,082	0,052	0,036	0,027	0,074
покірно-сором'язливий	-0,036	0,043	0,382**	0,033	0,058	0,097
залежний-слухняний	0,028	0,084	0,022	0,311**	0,082	0,047
співпрацьовитий-конвенціональний	0,037	-0,044	0,014	0,062	0,041	0,092
відповідально-шляхетний	0,097	0,041	0,074	0,091	0,041	-0,011

Примітка:

* - рівень статистичної значущості $p \leq 0,05$;

** - рівень статистичної значущості $p \leq 0,01$.

був використаний коефіцієнт кореляції рангів Спірмена (r_s).

Прямі кореляційні зв'язки були виявлені між показниками:

- Тип міжособистісної поведінки «покірно-сором'язливий» та стиль прояву кохання «сторге» ($r_s = 0,382$, рівень статистичної значущості $p \leq 0,01$). Це свідчить про те, що досліджувані в закоханому стані спокійні, сором'язливі, вони прагнуть до врівноважених та надійних відносин, обирають партнера схожого на себе, більш інтровертовані та раціональні. В стосунках їм важливо бути впевненими в тому, що вони завжди знайдуть в партнері розуміння і підтримку.

- Тип міжособистісної поведінки «залежно-слухняний» та стиль прояву кохання «агапе» ($r_s = 0,311$, рівень статистичної значущості $p \leq 0,01$). Такий зв'язок говорить про те, що такі люди в закоханому стані готові йти на компроміс, поступатись своїми ідеями та цінностями заради іншого. Вони віддають всі сили на відносини, не завжди, потребуючи відповіді. Але такі люди відчувають потребу в допомозі й довірі з боку оточення, в їх визнанні.

- Тип міжособистісної поведінки «владно-лідуючий» та стиль прояву кохання «людус» ($r_s = 0,256$, рівень статистичної значущості $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що такі досліджувані в стосунках часто ображають партнера, бувають егоїстами. Такі люди виявляють впевненість в собі, обирають керу-

вати аніж бути керованим. Вони незалежні, поважають та люблять себе, поважають свою думку, не готові йти на поступки.

Загалом, дослідження показало, що акцентуації характеру та стилі поведінки в міжособистісних взаємодіях пов'язані з формою прояву любові. Після проведення опитувальників ми визначили, що досліджувані в цій вибірці характеризуються здатністю захоплюватися, в них розвинуті відчуття щастя, радості, насолоди. Вони можуть любити, відчувають в цьому потребу та виявляють впевненість в собі, проявляють вміння бути хорошим наставником і організатором, властивості керівника. Вони приділяють велике значення зовнішності та внутрішньому світу людини.

Висновки. Емпірично дослідивши типи акцентуацій характеру, міжособистісні відносини та стилі прояву кохання можна узагальнити, що домінантними типами акцентуацій у вибірці є екзальтований та збудливий типи; головним октантом у міжособистісній взаємодії досліджуваних є владно-лідуючий тип міжособистісної поведінки у відносинах з оточенням; домінантними стилями прояву кохання є ерос, манія та агапе. Розглянувши та проаналізувавши результати кореляційного зв'язку між типами акцентуацій характеру та типами міжособистісного спілкування зі стилями прояву кохання, ми з'ясували, що ці феномени тісно пов'язані. Акцентуація є основою розвитку особистості та є рушійним аспектом її становленні. Вона впливає на формування

поведінки людини. Стиль прояву любові безпосередньо пов'язаний з характером особистості. Риси характеру, вибір типу міжособистісного спілкування людини можуть виконувати головну роль не тільки у виборі партнера, а й у міжособистісній взаємодії між закоханими.

Перспектива подальших досліджень охоплює розширене, детальне та ретельне вивчення зв'язку стилю прояву кохання та акцентуацій характеру. Можна дослідити зв'язок типів прояву захисних механізмів та форм прояву кохання. Наприклад, за такими методиками: «Тест Плутчика-Конте» для дослідження домінантного механізму захисту та знов використати тест «Стилі кохання» (С. Хендрік, К. Хендрік).

Перелік використаних джерел:

1. *Гаркуша І.В.* Взаємозв'язок рівнів тривожності та акцентуацій характеру підлітків / І.В. Гаркуша, К.Ю. Батаєва // Укр. псих.-педагог. зб. // Наук. журн. ГО «Львівська педагогічна спільнота». – 2015. – №. 4. – С. 25-30.
2. *Гріньова О.М.* Теоретичні аспекти вивчення кохання особистості на етапах дорослішання / О.М. Гріньова // Молодий вчений. – 2016. – Т. 39. – №. 12. – С. 236-239.
3. *Дубчак Г. М.* Акцентуації характеру в контексті стресостійкості особистості / Г.М.Дубчак // Технології розвитку інтелекту. – 2016. – №. 2. – С. 23-26.
4. *Калуга В.Ф.* Особливості феномену любові та його співвідношення з проєкціями сексуальності на буття людини / В.Ф. Калуга // Гілея: науковий вісник. – 2014. – №. 84. – С. 266-270.
5. *Кутішенко В.* Феномен між статевої любові в кон-

- тексті духовної парадигми психології / В. Кутішенко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2016. – №. 3. – С. 17-22.
6. *Опанчук Т.О.* Гендерні відмінності в уявленнях про кохання осіб юнацького віку / Т.О. Опанчук // Гендерні студії в сучасній Україні : Матеріали всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (30-31 березня 2017 року) : зб. наук. ст. – 2017. – С. 63-67.
7. *Отчич С.В.* Психологія любові та диференціація понять кохання та закоханості / С.В. Отчич // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – №. 2. – С. 138-141.
8. *Стрижова Е.Н.* Возрастные и гендерные особенности типологической структуры любви [Текст] / Е. Н. Стрижова, В. И. Лупандин // Психол. вестн. Урал. ун-та. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2010. – № 9. – С. 92-96.
9. *Dunlop W.L.* The narrative psychology of love lives / W.L. Dunlop, G. E. Hanley, T. P. McCoy // Journal of Social and Personal Relationships. – 2017. – P. 26-31.

References (Transliteration):

1. *Garkusha I. V.* Vzaemozvyazok rivniv trivozhnosti ta aktsentuatsiy harakteru pidlitkiv / I.V. Garkusha, K.Yu. BataEva // Ukr. psih.-pedagog. zb. // Nauk. zhurn. GO «LvIvska pedagogIchna spIlnota». – 2015. – #. 4. – S. 25-30.
2. *Grinova O. M.* Teoretichni aspekti vivchennya kohannya osobistosti na etapah dorosllshannya / O.M. GrInova // Molodiy vcheniy. – 2016. – T. 39. – #. 12. – S. 236-239.
3. *Dubchak G. M.* Aktsentuatsiyi harakteru v kontekstI stressostiykostI osobistosti / G.M.Dubchak // Tehnologiyi rozvitku Intelektu. – 2016. – #. 2. – S. 23-26.
4. *Kaluga V. F.* Osoblivosti fenomenu lyubovi ta yogo spIvvidnoshennya z proektsiyami seksualnosti na butya lyudini / V.F. Kaluga // Gileya: naukoviy vIsnik. – 2014. – #. 84. – S. 266-270.
5. *Kutishenko V.* Fenomen mIzh statevoYi lyubovi v

- kontekstI duhovnoYi paradigmi psihologIYi/ V. KutIshenko// PedagogIchniy protses: teorIya I praktika. – 2016. – #. 3. – S. 17-22.
6. *Opanchuk T. O.* GendernI vIdmInnostI v uyavlennyah pro kohannya osIb yunatskogo vIku / T.O. Opanchuk // GendernI studIYi v suchasnyy UkraYinI : MaterIali vseukraYinskoYi studentskoYi naukovopraktichnoYi konferentsIYi (30-31 bereznya 2017 roku) : zb. nauk. st. – 2017. – S. 63-67.
7. *Otchich S. V.* PsihologIya lyubovI ta diferentsIatsIya ponyat kohannya ta zakohanostI / S.V. Otchich // NaukovI zapiski [NIzhinskogo derzhavnogo unIversitetu Im. Mikoli Gogolya]. Psihologo-pedagogIchnI nauki. – 2014. – #. 2. – S. 138-141.
8. *Strizhova E. N.* Vozrastnyie i gendernyie osobennosti tipologicheskoy strukturyi lyubvi [Tekst] / E. N. Strizhova, V. I. Lupandin // Psihol. vestn. Ural. un-ta. – Ekaterinburg : Izd-vo Ural. un-ta, 2010. – # 9. – S. 92-96.
9. *Dunlop W. L.* The narrative psychology of love lives / W.L. Dunlop, G. E. Hanley, T. P. McCoy // Journal of Social and Personal Relationships. – 2017. –R. 26-31.

Chkhaidze Ann

PhD (Candidate of philological sciences), Senior Lecturer of the Department of Practical Psychology, Kherson State University, Kherson (Ukraine)

Tsilinko Irina

PhD (Candidate of philological sciences), associate professor of the Department of Practical Psychology, Kherson State University, Kherson (Ukraine)

PECULIARITIES OF LOVE MANIFESTATION IN PERSONALITIES WITH DIFFERENT TYPES OF STRESSES

ABSTRACT

The article is devoted to theoretical analysis and empirical study of the specificity of love manifestation in individuals with different types

of stresses. Theoretical information of the concepts “love”, “character”, “accentuation of personality traits” and the influence of character on the person are analyzed in this article.

We distinguish six different styles of love relationships according to a study of the model of “love styles” by Canadian psychologist and sociologist J. A. Lee. Each style corresponds to a certain system of feelings and arrangements: eros – it is a passionate physical love, where a partner’s appearance is important and relationships develop very quickly. Storge – the passion grows slowly out of affection and friendship, it is based on similar interests. Mania - painful passion that is often accompanied by affective flashes, jealousy and even a feeling of hatred for your loved one. Lovers of this sort hesitate between passion and despair. This love corresponds to our cultural stereotype of “romantic love”. Agape - altruistic, “sacrificial” love, self-giving love. Such lovers think not about themselves, but about partners and what they can do for them. There is more spirituality than physical desire in this type of relationship. Pragma - prudent, calm feeling, where common sense prevails. Pragmatic lovers know what they want from a relationship, and set conditions that must be respected. Ludus – this style is used by those who see love as a game, it’s often not serious. Ludus lovers do not want to hurt, however, still often insult a partner. Sometimes this type of love implies relationships with numerous partners and is rarely accompanied by true deep feelings.

© Чхайдзе А. О., Цілінко І. О.

According to A. N. Domracheva, the stress is a fundamental aspect in the formation of a growing personality, it determines socially significant behavior and activities.

Types of character stresses, interpersonal relationships and styles of love in modern student youth were the subject of empirical analysis. We reviewed and analyzed the results of the correlation relationship between the types of character stresses and types of interpersonal communication with styles of love and it was found that these phenomena are closely related. A stress is the basis of personal development and is a driving aspect in its formation. It affects the formation of human behavior. The style of love is directly related to the character of the person. Person's character traits, the choice of the type of interpersonal communication can play a major role not only in choosing a partner, but also in interpersonal interaction between lovers.

Keywords: love, character, character accentuation, manifestations of love.

Чхаидзе Анна Александровна

Кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры практической психологии Херсонского государственного университета, г. Херсон (Украина)

Цилинко Ирина Александровна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры практической психологии Херсонского государственного университета, г. Херсон (Украина)

ОСОБЕННОСТИ ПРЯВЛЕНИЯ ЛЮБВИ У ЛИЧНОСТЕЙ С РАЗНЫМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦИЙ

Аннотация. Статья посвящена теоретическому анализу и эмпирическому исследованию проблемы специфичности проявления любви у лиц с различными типами акцентуаций характера. Анализируются теоретические сведения понятий «любовь», «характер», «акцентуации характера» и особенности влияния характера на личность.

Опираясь на исследования модели «стилей любви» канадского психолога и социолога Дж. А. Ли, мы выделяем шесть различных стилей любовных отношений, каждому из которых соответствует определенная система чувств и установок: эрос - страстная физическая любовь, в ней большое значение имеет внешность партнера; отношения развиваются очень быстро. Сторге – медленно разгорается страсть, вызревает с привязанности и дружбы; в ней очень важна схожесть интересов партнеров. Мания – болезненная страсть, часто сопровождается аффективными вспышками, ревностью и даже чувством ненависти к

любимому человеку. Любовники, одержимые манией, колеблются между увлечением и отчаянием. Эта любовь соответствует нашему культурному стереотипу «романтической любви». Агапе – альтруистическая, «жертвенная» любовь, любовь-самоотдача. Такие влюбленные думают не о самих себе, а о партнерах и о том, что они могут для них сделать. В отношениях этого типа больше духовности, чем физических желаний. Прагма–благоразумное, спокойное чувство, в котором царит здравый смысл. Прагматичные любовники знают, чего они хотят от отношений, и ставят условия, которые должны соблюдаться. Людус – любовь, похожая на игру, ее никогда не принимают всерьез. Влюбленные, не желая причинять боль, однако, все же часто оскорбляют партнера. Иногда любовь такого типа подразумевает отношения с многочисленными партнерами и редко сопровождается настоящими глубокими чувствами.

Исследования А. Н. Домрачевой говорят о том, что акцентуация является основополагающим аспектом в становлении подрастающей личности, обуславливает общественно значимое поведение и деятельность.

Предметом эмпирического анализа стали типы акцентуаций характера, межличностные отношения и стили проявления любви у современной студенческой молодежи. Рассмотрев и проанализировав результаты корреляционной связи между типами акцентуаций характера и типами межличностного общения

со стилями проявления любви, установлено, что эти феномены тесно связаны. Акцентуация является основой развития личности и является движущим аспектом в ее становлении. Она влияет на формирование поведения человека. Стил проявлєня любви напрямую звязан с характером личности. Черты характера, выбор типа межличностного общения человека могут выполнять главную роль не только в выборе партнера, но и в межличностном взаимодействии между влюбленными.

Ключевые слова: любовь, характер, акцентуация характера, проявления любви.

Дата отримання статті: 12.03.2019

Дата рекомендації до друку: 22.03.2019

Дата оприлюднення: 14.05.2019

© Чхайдзе А. О., Цілінко І. О.